

TÜRK ESİKÇĀĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Ocak 2007, Sayı: 23

İÇİNDEKİLER

Editörden	1
Başyazı	
Erkan Konyar, "Anıtsal Kaya İşaretleri" ? Atlı Araba Yapım Teknikleri Üzerine Yeni Görüşler	1
Uwe Finkbeiner, Bir Önasya Arkeologunun Türkiye'deki Kökleri, Johann Jakob Klein Ailesi, Türk-Alman Tarihi'nden Bir Kesit	6
Kitap Tanıtımları	
Dickinson, O., <i>The Aegean from Bronze Age to Iron Age. Continuity and Change Between the Twelfth and Eighth Centuries BC</i> , Routledge, London 2006 (Ergin, G.)	7
Yegül, F., <i>Antik Çağ'da Hamamlar ve Yıkınma</i> , Homer Kitabevi, İstanbul 2006 (Erten, E.)	9
Hellmann, M.-C., <i>L'Architecture Grecque: 2- Architecture religieuse et Funéraire</i> . Picard, Paris 2006 (Kortanoğlu, R.E.)	10
Demiriş, B., <i>Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı (Başlangıçtan İ.S. 5. Yüzyıla)</i> , Ege Yayınları, İstanbul 2006 (Özyıldırım, M.)	11
Arkeoloji Dünyasından	
Dicle Kıyısında On Yıllık Kazı Çalışmaları: Ziyaret Tepe Projesi 1997-2006 (Matney, T. - K. Köroğlu)	12
Sirkeli Höyük Kazıları ve Hitit Kenti Lawazantiya, (Kozal, E. - M. Novak - O.Casabonne - É. Jean)	14
Yenikapı Batıkları Belgeleme, Konservasyon, Restorasyon ve Rekonstrüksiyon Projesi Kapsamında Düzenlenen İki Konferans (Kocabaş, İ.)	15
11. Uluslararası Tekne ve Gemi Arkeolojisi Sempozyumu (Kocabaş, U.)	17
Kazı - Araştırma	
Ainos Limanı Sualtı Araştırması - 2006 (Kocabaş, U.)	18
Aktopraklık Höyüğü Kazı Çalışmaları - 2006 (Karul, K. - Ö. Özeren)	19
Altıntepe Urartu Kalesi Kazı ve Onarım Çalışmaları - 2006 (Karaosmanoğlu, M. - H. Korucu)	20
Bademağacı Höyüğü Kazıları - 2006 (Umurtak, G.)	21
Doğu Likya'da Epigrafik-Tarihi Coğrafi Araştırmalar - 2006 (İplikçioğlu, B.)	22
Hakemi Use Kazıları - 2006 (Tekin, H.)	23
İznik Çini Fırınları Kazı Çalışmaları - 2006 (Altun, A.)	23
Kahramanmaraş Yüzey Araştırması - 2006 (Konyar, E.)	24
Kappadokia ve Antik Çukurova Yüzey Araştırmaları - 2006 (Girginer, S. - H.F. Özdemir - F. Erhan)	25
Kaunos (-Kbid) Araştırmaları - 2006 (Işık, C.)	28
Kelenderis Kazı, Onarım ve Koruma Çalışmaları - 2006 (Zoroğlu, L.)	30
Nif (Olympos) Dağı Kazı ve Araştırma Projesi - 2006 (Tulunay, E.T.)	32
Olba Yüzey Araştırması - 2006 (Erten, E. - M. Özyıldırım)	34
Salat Tepe Kazısı - 2006 (Ökse, A.T.)	35
Tilmen Höyük Kazı ve Restorasyon Çalışmaları - 2006 (Marchetti, N.)	36
Yenikapı Batıkları Belgeleme, Konservasyon, Restorasyon ve Rekonstrüksiyon Projesi - 2006 (Başaran, S. - U. Kocabaş)	37
Yeşilova Höyüğü Kazısı - 2006 (Derin, Z.)	38
Yukarı Anzaf Urartu Kalesi Kazısı - 2006 (Belli, O.)	39
Enstitüden	
Enstitü Kütüphanesinden Haberler (Alparslan, M.)	41
Yeni Yayınlarımız	44

çıktı. Bu armağanlar içinde yoğunluk, iğ biçimli unguentariumlardadır. Ayrıca çeşitli amphora parçaları ve diğer tip vazolara ait parçalar ortaya çıktı. Bulunan bu malzeme arasında yer alan 2 adet damgalı ticari amphora kulpu, bunların Rodos üretimi olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan söz konusu bu bulgular mezarın erken Helenistik çağda kullanıldığını göstermektedir. Ancak, mezar odasının zeminine yakın seviyede ise, söz konusu bu Helenistik malzemeden biraz daha erken döneme, olasılıkla M.Ö. 4. yy'ın ilk yarısına ait bazı vazolar ve iskelet parçaları da ortaya çıktı. Özellikle bu buluntular arasında yer alan askı kulplu, konik gövdeli ve sivri dipli küçük vazo, bu tipin şimdiye kadar bilinen en küçük örneğidir ve bu formun öncülere M.Ö. 8. yy'a kadar giden büyük taşıma (transport) vazolarıdır. Dolayısıyla, yaklaşık 12 m² ölçüsündeki bu mezar odasının, ve doğal olarak Doğu Mezarlığı'nın Helenistik Çağ öncesinde, hiç olmazsa M.Ö. 4. yy'ın ilk yarısında da kullanılmış, hatta ilk kez bu dönemde açılıp, ilk gömülerin yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu sayede, şimdiye kadar inandığımız aksine, Doğu mezarlığında da inhumasyon ve Helenistik Çağ'dan daha erken mezarların bulunabileceği umudu doğmuştur. Kazı sezonu sonunda bu mezarın üzerini geçici olmak üzere pvc bir örtü ile kapattık.

Bu yıl temizlediğimiz son mezarın (K.06 DN-A VIII) üst örtüsünde herhangi bir hasar yok ise de, alınan taş bloğu, mezar odanın yan tarafında zaman içinde büyük bir açıklığın oluşmasına neden olmuştur ki, bu açıklıktan içeriye bakıldığında, bu mezarın da soyulmamış olduğu içindeki el değmemiş vazoların varlığından anlaşılmaktaydı. Mezarın dromosunun temizliği sırasında, zemine yakın seviyede yerinde kırılmış olarak, ancak parçaları bir arada bir ticari amphora ve bir kaseye ait parçalar bulduk. Bu buluntular da yine Erken Helenistik çağdan olup, belki de kremasyon bir gömüye aittir. Mezar odasında da, yine aynı formda bir ikinci amphora ve bir pyksis birlikte bulunmuştur ki, bu da ikinci bir kremasyona işaret ediyor diye düşünüyoruz. Ancak asıl çok sayıda ölü armağanı bir alt seviyede bulunmuştur ki, bunlar arasında çok sayıda pişmiş toprak alabastron, Pers tipi taşıma vazosu çanaklar ile bronz bir kase'nin bir bölümü ele geçti. Bu armağanların bulunduğu zemine yakın seviyede, in-situ olarak, 3 bireye ait, fazlasıyla tahrip olmuş iskelet ortaya çıktı. Bu bireylerin ve armağanlarının da, yukarıdaki V numaralı mezardaki gibi, M.Ö. 4. yy'ın ilk yarısına ait olduğunu söyleyebiliriz.

2006 yılı çalışmaları sırasında, ayrıca, kazı deposunun tanzimi, opus sectile zeminin onarımı da gerçekleştirilmiştir.

Levent Zoroğlu

Nif (Olympos) Dağı Kazı ve Araştırma Projesi – 2006

Öncelikle, 2006 yılından, Nif Dağı'ndaki Kültür Varlıklarımızla İlgili İki Olumlu Haber:

- 1) *Bakanlar Kurulu kararıyla, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile İstanbul Üniversitesi adına Prof. Dr. Elif Tül Tulunay başkanlığında Nif Dağı'nda arkeolojik kazılar yapılmasına izin verildi.*
- 2) *İzmir 2 no'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından, Nif Dağı'ndaki antik yerleşim bölgelerinin arkeolojik sit alanı ilân edilmesi kararlaştırıldı.*

Bu önemli kararlar doğrultusunda amacımız, İstanbul Üniversitesi (İ.Ü.) önderliğinde, Türkiye üniversitelerinden uzman bilim insanlarının katılımıyla, "Nif Dağı Kazı ve Araştırma Projesi"ni gerçekleştirmek, bulgularımızı uluslararası yayınlarla tanıtmak, kalıntıları koruma altına alıp restore ederek turizmin hizmetine sunmak ve en önemlisi, bize atalarımızın emanet ettiği, çeşitli kültürleri barındıran bu topraklara milletçe sahip çıkarak, bunları gelecek kuşaklara eksiksiz iletmemiz gerektiği bilincini geliştirmektir.

İzmir ili Nif Dağı'nda ilk arkeolojik kazılar, Bakanlar Kurulu'nun 09.06.2006/10602 tarih/sayılı kararıyla, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile İ.Ü. adına başkanlığında, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 25.08.2006/B.16.0.Kvm.200.11. 02.02.1414 01 222. 01(35) 140343 tarih/sayılı izni ve İ.Ü. Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'nin desteğiyle (Proje No: 541 / 05052006), 01 Eylül 2006 tarihinde başlamış, Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü ve Genel Kurmay Başkanlığı'nın katkılarıyla 30 Eylül 2006 tarihine dek sürmüştür. Kazımızın gerçekleşmesi bağlamında sağlanan tüm olanaklar için teşekkürlerimi arz ederim.

2006 yılı jeofizik, kazı, onarım ve ölçüm-çizim çalışmalarını yürüten ekibimizde toplam 32 kişi görev almıştır: *Klâsik Arkeologlar:* Prof. Dr. Elif Tül Tulunay, İÜ (*Proje Başkanı*); Araş. Gör. Müjde Türkmen (M.A.), İÜ (*Başkan Yardımcısı*); Dr. Rıfat Eser Kortanoğlu, AnÜ; Araş. Gör. Daniş Başkan (M.A.), TÜ; Mustafa Bilgin (M.A.), SÜ; Göknur Bektaş, İÜ; Gülrû Evren Işınak, İÜ; Esen Kaya, İÜ; Tuna Olcayto, İÜ; Nuray Özbilir, İÜ; *Bizans Uzmanı Sanat Tarihçileri:* Doç. Dr. Asnu Bilban Yalçın, İÜ; Özkan Yıldız, İÜ; *Jeodezi Mühendisi:* Yrd. Doç. Dr. Cahit Tağı Çelik, NÜ; *Jeofizik Mühendisleri:* Yrd. Doç. Dr. Fethi Ahmet Yüksel, İÜ; Araş. Gör. Hakan Alp, İÜ; Araş. Gör. Oya Tahran Bal, İÜ; *Jeoloji Mühendisi:* Yrd. Doç. Dr. Ali Gürel, NÜ; *Mimarlar:* Araş. Gör. Bilge Ar, İTÜ; Araş.

Nif (Olympos) Dağı - Karamattepe Mezar 1 (KM 1)
Konteksti

Gör. Hasan Tahsin Selçuk, YTÜ; *Paleoantropolog*: Alper Yener Yavuz, AÜ; *Öğrenciler*: Çiçek Atay, İÜ *Arkeoloji*; Sezen Aydemir, İÜ *Arkeoloji*; Özlem Bilginer, İÜ *Arkeoloji*; Özgür Boran, YTÜ *Mimarlık*; Çağlar Çakır, İÜ *Koruma ve Onarım*; Uluç Erten, İÜ *Koruma ve Onarım*; Uğur Genç, İÜ *Koruma ve Onarım*; Emre Kavaklıoğlu, İÜ *Arkeoloji*; Çiğdem Kurban, İÜ *Arkeoloji*; Devran Tulunay, İÜ *Metalurji ve Malzeme*; Deyyan Tulunay, AnÜ *İktisat*; Çağlar Yılmaz, YTÜ *Mimarlık ve Bakanlık Temsilcisi*: Elife Güven (*Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü*).

Ekibimin özveriyle çalışan tüm üyelerine içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca bize çok yardımcı olan Buca, Kemalpaşa ve Torbalı Kaymakamlıklarına, Buca Belediye Başkanlığına, İzmir Ulaştırma Genel Müdürlüğü (İZULAŞ), İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği (İESOB), Birlik Otel ve İnci Holding yöneticilerine içten teşekkürlerimizi sunarım.

Nif Dağı'nda ilk sezon kazıları, Karamattepe ve Dağkızılcık Nekropollerinde yapılmıştır. Karamattepe'de, "Meyve Bahçesi" olarak kullanılan alanda kazılan 5 x 5 m'lik onaltı açmada, dikdörtgen mekânlara ait (yalnızca en alttaki bir-iki taş sırası korunagelmiş) temel kalıntıları, üç mezar, bir "kül sunağı", çeşitli kaplar, keramik parçaları, birkaç "ağırşak" ve birçok demir "ok ucu" ile bir "bilek taşı" bulunmuştur. Bağlantılarına (kontekstlerine) göre, duvarlar Arkaik (M.Ö. 6. yy), mezarlar ise Hellenistik Dönem'e (M.Ö. 4. / 3. yy'lar) tarihlenmektedir.

Kazımızın ilk gününde, - 0,395 m kodunda, duvar yıkıntıları arasında M.Ö. 6. yy'a tarihlenen dört adet pişmiş toprak kaptan oluşan toplu buluntu gün ışığına

çıkmıştır; bu kaplar (ör., halka gövdeli bir askos, bir "İonia kâsesi" vb.) ilginç formları yanı sıra, duvarları tarihleme açısından da büyük önem taşımaktadır. Açma II'de, - 0,80 m'de, yine taşlar içinde, keskin profilli dört boğuma sahip, içi oyuk yüksek ayaklı; geniş ağızlı ve çentik dudaklı, iç kısmı kırmızı astarlı sığ bir kâse bulunmuştur; "Thymiaterion" (tütsü kabı) olarak nitelendirdiğimiz bu kabın (yük. 0,143 m) yakın bir benzerine henüz rastlayamadık. Karamattepe'de kazdığımız mezarlar, kepir (*marn*) tabakası içine dikdörtgen tekne biçiminde oyulmuş basit mezarlar olup, üzerleri yan yana konulmuş büyük yassı taşlarla kapatılmıştır:

KM 1 (=Karamattepe Mezar 1) otuz yaşlarında bir erkeğe aittir. Akdeniz ırkı (*dolikosefal*) özelliklerini taşıyan kafa iskeletinin (*cranium*) alın kemiği (*frontal*) sağ kaş kemiği üzerinde, darp kaynaklı olabileceği düşünülen küçük çaplı bir travma (ölüm nedeni yara?) mevcuttur. Ayak kemiklerinin eklem yüzeylerinde oluşmuş kemik dudaklaşmaları (*osteoarthritis*) ile omur gövdesi çukurlaşmaları, bu genç bireyin çok yol yürüyen ya da ağır yük taşıyan bir kişi (asker?) olduğu izlenimini vermektedir. Ayak ucunda, pişmiş toprak bir testi (yük. 0,25 m) ve halka kaideli bir kâse (çap. 0,17 m) ile Hellenistik Dönem'e tarihlenen, kalıp yapımı, gövdesi kabartma yaprak motifleri, dip kısmı ışıkla bezeli, yarısı korunagelmiş beyaz cam bir kâse (çap. 0,132 m) bulunmuştur.

KM 2'de ele geçen az sayıda kemik, altmış yaşlarında bir kadına aittir. Ağız boşluğuna (dil altı?) bir adet gümüş B. İskender sikkesi; ayak ucuna, düz ağızlı küçük bir testi (yük. 0,127 m) ve ince boynunun alt kısmından kırılmış bir unguentarium (yük. 0,135 m) gövdesi konulmuştur; ki bunun, ağız-boyun parçası, ölünün karın kısmında ele geçmiştir; bu belki de, M.Ö. 2. bin ölü gömme törenlerinde uygulanan "libasyon-dan sonra kabın ağzını kırma âdeti"nden Hellenistik Dönem'e dek süregelmiş bir geleneğin göstergesidir. Bu mezarın yakınında, kepir (*marn*) içine oyularak dört yan yassı taşlarla çevrelenmiş, kül ve az sayıda hayvan kemiği ile pişirme kabı parçaları içeren küçük bir çukura (sunak?) rastlanmıştır.

KM 3'e iki ölü (a-b) gömülmüştür. KM 3a, otuz beş yaşlarında bir kadına ait iskelet parçalarıdır ve diğer gömüye (KM 3b) yer açmak için ayak ucuna doğru kenara çekilmiştir. KM 3b, kemiklerinde enfeksiyona bağlı deformasyon ve kemik yıkımı saptanan, olasılıkla tüberküloz benzeri bir hastalık sonucu ölmüş, altmış yaşı geçkin bir erkek iskeletidir; kafatası çevresinde, oldukça kötü korunagelmiş (bir diademe ait?) altın yıldızlı ince bronz parçacıklar ele geçmiştir. Ayrıca mezardan iki adet bronz halka küpe çıkmıştır.

Dağkızılca'daki kazı çalışmaları, kaçak kazılmış ve soyulmuş tümülüs altı oda mezarlarda, planı ortaya çıkararak çizmek ve jeofizik bulgular doğrultusunda dokunulmamış yeni mezar bulmak amacıyla sondajlar şeklinde gerçekleştirilmiştir. Özellikle, DM 3 (= Dağkızılca Mezar 3) ve DM 5'te yapılan sondajlarla, bu mezarların plan ve rölöveleri çizilmiş, ayrıca mezar ve çevresinin inşa şekli ve düzeniyle ilgili bilgi edinilmiştir.

DM 5'in, DM 1 gibi, özenli duvar yapısına sahip ve iki odalı olduğu; arka odasında, iki taş ölü yatağı (parçalanmış halde elimize geçmiş ve kısmen tülenmiştir) ve en az iki ölü (dağıtılmış kemiklerden anlaşıldığı kadarıyla orta yaşlarda bir kadın ve bir erkek) bulunduğu anlaşılmıştır. Dağkızılca'da bilinen diğer mezar yapılarından (DM 1-DM 4) farklı şekilde, DM 5'te, dromosun doğuya değil, güneye yönlendirilmiş olması ilginçtir.

Kazı alanlarında, jeofizik araştırmalar (manyetik ve elektrik ölçümler), arazi ölçümü, yapıların topografik haritaya işlenmesi ve mimari çizimi (plan ve rölöve) devam etmiş; bunun yanı sıra, gün ışığına çıkan buluntular (keramik, madeni eser, cam v.b.) temizlenerek (mekanik ve/veya kimyasal yöntemlerle) onarılmış, çizim ve dijital fotoğraf çekimleri yapılarak, arşivleme çalışmaları tamamlanmıştır.

Bu arada, maalesef Ballicaoluk ve Başpınar mevki-lerinde, yeni kaçak kazılar yapıldığını; Ballicaoluk Kalesi'nin görkemli doğu duvarında, dinamit patlatılarak büyük blok taşların düşürüldüğünü; Başpınar Bizans yapısında, derin açılmış çukurlardan üç adet yazıtlı, bir adet gemi çiziktirmeli (graffitolu) ve üç adet mimari (korkuluk?) işlevli taş blok çıkarılmış olduğunu gördük. Bunları da, kazı buluntularımızla birlikte, İzmir Arkeoloji Müzesi'ne teslim ettik.

Ayrıca, geçen yıl Nif Dağı'nda, üç yerden (Bozköy, Dağkızılca ve Karamattepe) derlenen keramik parçaları ile buralara en yakın kil ocaklarından alınan örneklerin XRD analizleri (X-Işın Difraktogramları), MTA lâboratuvarlarında (Cu anot kullanılarak) 2006 yılında tamamlanmış; bölgede, keramik yapımı için hammadde olarak, simektit ve kaolinit grubu kil mineralleri yanı sıra, kalsit minerallerinin de yaygın bulunduğu; fakat incelenen keramik örneklerinin, yapımında kaolinit minerali içeren killerin kullanılmadığı ve pişme sıcaklığının da 700-900 °C olduğu saptanmıştır.

2006 yılında, yalnız Karamattepe'de, bir ay gibi kısa bir sürede gün ışığına çıkardığımız ilginç buluntular bile, bu ihmal edilmiş yörede arkeolojik araştırma ve kazılara başlamamızın ne denli doğru bir karar olduğunu kanıtlamıştır. Nif Dağı Kazı ve Araştırma Projemize ilgi duyan her bilim insanının katılımını bekliyoruz.

Elif Tül Tulunay

Olba Yüzev Araştırması – 2006

Mersin, Silifke, Olba örenyerinde 2001 yılından beri Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ve Mersin Üniversitesi Rektörlüğü'nün maddi katkılarıyla sürdürülen arkeolojik araştırmaların altıncısını 2006'da gerçekleştirildi. Araştırmalarda Olba'nın sahip olduğu yerleşim modelini incelemek başlıca hedeflendendi. Bu amaçla hem arazideki saptama ve gözlemler yapıldı; hem de kent yerleşim alanının topografik haritası çizilerek, yapı izlerinin, anıtların ve mezarların GPS cihazı yardımıyla bu harita üzerine işlenmesi çalışmaları başlatıldı.

Mersin Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeoloji Mühendisliği Bölümü'nden Doç. Dr. Muhsin Eren ile yaptığımız işbirliğiyle, Olba'nın jeolojik yapısını inceleme çalışmaları da gerçekleştirdi. Buna göre, Olba'nın Mut formasyonunu oluşturan tersiyer kireçtaşlarından meydana gelen bir yapı gösterdiği belirlendi. Bu oluşum içinde masif katmanlaşma yaygındır. Ayrıca, kireçtaşı oluşumun içinde fosillere de rastlanmakta ve bu fosiller sığ denizel ortamda çökeli mi yansıtmaktadır. Olba'nın jeolojik oluşumu, günümüzden on ile on yedi milyon yıl öncesine ait Orta Miyosen Dönem'e tarihlenmektedir.

Olba'nın arkeolojik incelemesi ile ilgili olarak şimdiye dek elde edilen sonuçlar, akropolisin sur ve kulelerle korunan güçlü bir savunma sistemine sahip olduğunu göstermektedir. Akropolis üzerinde saptanan en önemli yapı kalıntısı, yüksek bir kaya kütle si üzerinden yükselen in antis ya da prostylos planlı yapıdır. Bu anıtın ayrıcalıklı konumu ve çevresindeki çeşitli yapısal düzenlemeler nedeniyle bir tapınak olabileceğini düşünmekteyiz. Yapı, günümüzde son derece tahrip olmuş durumda ise de, yüzeyde rastlanan az sayıdaki mimari eleman, Korinth düzeninde olduğu ve İ.S. 2. yy'a tarihlenebileceği sonucunu vermektedir. Ayrıca akropoliste, mezarlar, sarnıçlar ve özellikle güney yamacında konut kalıntılarına rastlanmaktadır. Ancak, kentin yerleşim alanının akropolis ile sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır. Olba'da eskiden beri varlığı bilinen tiyatro, nymphaeum, aquaeductus gibi kamusal yapıların sur dışında yer aldıkları izlenmektedir. Bu yapılar ek olarak, bugün aşağı yukarı hiç izi kalmayan bir hamam yapısının bulunduğu, ilk kez belirlenen birkaç duvar izinden anlaşılmaktadır. Karşılıklı iki apsis'in yer aldığı bir mekana ait duvar kalıntılarının hemen nymphaeum'un yanında bulunması, bu izlerin bir hamama ait olduğunu düşündürmektedir. Olba'nın konutları ise, akropolis'in güney, kuzey yamacında ve eteklerindeki düzlük alanlarda yer almaktadır. Buna karşılık, Doğu Vadisi içlerinde ve akropolisin doğu yamaçlarında konut kalıntıları bulunmaktadır.